

Licensjakt på björn 2023

Hälsa- och sjukdomsövervakning av björnar fällda under licensjakten 2023

SVA Rapport 91/2023

STATENS
VETERINÄRMEDICINSKA
ANSTALT

Författare: Emma Höök, Erik Ågren, Viltsektionen SVA

Foto omslag: Karin Bernodt

Layout: SVA

Citeras: Ågren, E. O. & Höök, E. Licensjakt på björn 2023, Hälsa- och sjukdomsövervakning av björnar fällda under licensjakten 2023. Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, Uppsala. 2023 SVA:s rapportserie nr 91
ISSN 1654-7098

Innehåll

Förord.....	1
Sammanfattning.....	2
Licensjakt björn 2023	4
Beslut om licensjakt och antal fällda björnar.....	4
Resultat fällda björnar	4
Ålder och vikt	4
Kön och reproduktion	4
Kondition och skador	5
Tarmparasiter.....	6
Forskningsmärkta björnar	6
Diet och magsäcksinnehåll	6
Faktaruta.....	8

Förord

Hantering av kroppar och delar av kroppar från de fyra stora rovdjuren; varg, lodjur, björn och järv, ingår i SVA:s uppdrag från Naturvårdsverket. Denna rapport är en sammanställning av data och fynd från länsstyrelsernas besiktning av björnar fällda under licensjakten på björn 2023.

Syftet med rapporten är att ge en första övergripande bild över licensjaktens fällda björnar och redovisa fynd och data som kan användas inom forskning och förvaltning av björnpopulationen.

I rapporten finns information om specifika fynd som gjorts hos fällda björnar. Individerna refereras i rapporten genom ett ID-nummer som används i den nationella rovdjursdatabasen Rovbase. Om man söker på individens M-nummer på webbplatsen rovbase.se kan den intresserade hitta den publika informationen om rovdjuret som registrerats av länsstyrelser, SVA och Naturhistoriska riksmuseet. I Rovbase kan man också, genom att fylla i sökkriterier, få en översiktlig bild - exempelvis finna antalet döda björnar under en viss tidsperiod och mer information om varje fälld björn under den perioden.

Denna rapport sammanställer fynd som framkommit efter SVA:s undersökningar och Länsstyrelsens besiktning under licensjakten.

Antalet tilldelade björnar inför licensjakten 2023 ökade från tidigare års runt 622 björnar till 649. Inför årets jakt reviderades provtagningsrutinerna ytterligare för att optimera tillgängliga resurser till följd av ett fortsatt högt antal tilldelade björnar. Samtliga fällda björnar omfattades av så kallad förvaltningsprovtagning och på var femte björnhona över 70 kg genomfördes en utökad provtagning. Undantag gällde för fällda björnar märkta inom Skandinaviska brunbjörnsprojektet där samtliga omfattades av en utökad provtagning.

Under licensjakten på björn 2023 har länsstyrelsernas personal återigen utfört ett utmärkt och noggrant arbete med besiktning, provtagning, förpackning och märkning av alla prover – SVA vill härmed tacka länsstyrelserna för storartade insatser under årets björnjakt!

Uppsala 2023-12-13

Emma Höök, biolog, Viltsektionen SVA
Erik Ågren, sektionschef, Viltsektionen SVA

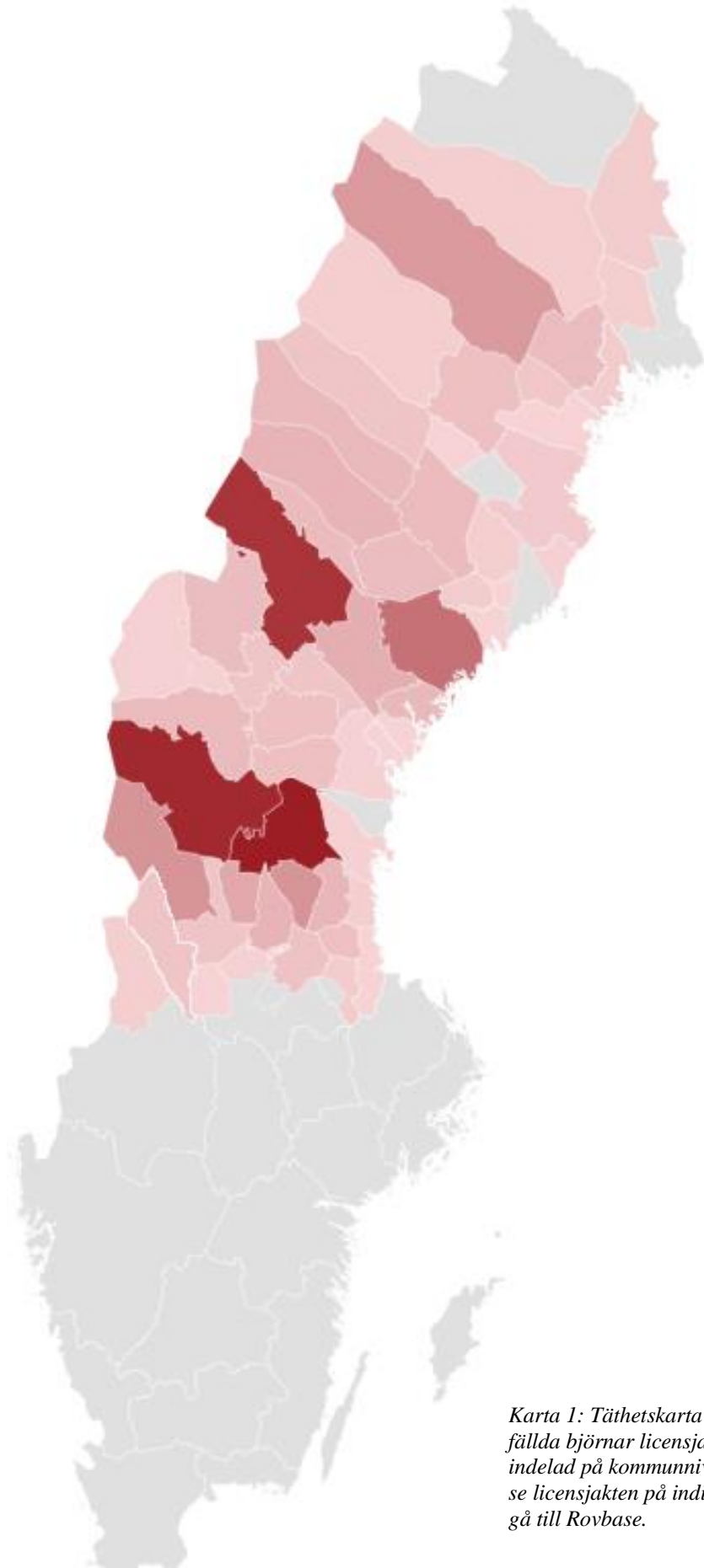
Sammanfattning

Beslut om licensjakt på björn 2023 fattades av länsstyrelserna i Dalarnas, Gävleborgs, Jämtlands, Norrbottens, Värmlands, Västerbottens och Västernorrlands län. Av tilldelade kvoten på 649 djur fälldes totalt 648 björnar, med en fördelning på 55 % honor och 45 % hanar.

Förvaltningsprover (tand för ålder och genetiskt prov) togs av länsstyrelsens personal från alla fällda björnar. Detta år gjordes utökad provtagning på var femte björnhona över 70 kg, samt alla björnar märkta inom Skandinaviska brunbjörnsprojektet. Samtliga prover skickades till SVA för vidare hantering.

Liksom vid tidigare års sammanställningar visar länsstyrelsernas besiktningar att hälsoläget hos de fällda björnarna varit gott, med endast få fynd av förändringar. Kryptorkism (då en eller bägge testiklar ej vandrat ner till pungen), eller att testikel inte hittats vid provtagningen noterades hos 14 hanar. Enstaka individer hade äldre skador på tänder eller kropp. Tarmparasiter såsom bandmask och spolmask hittades i 22 av de 331 björntarmar som undersöktes, hälften från Västerbottens län och hälften från Jämtlands län. Magsäcksinnehållet hos undersökta individer dominerades av naturlig föda såsom bär, kött och insekter.

Täthet - Björnar fällda under licensjakt 2023

Karta 1: Täthetskarta över fällda björnar licensjakten 2023 indelad på kommunnivå. För att se licensjakten på individnivå gå till Rovbase.

Licensjakt björn 2023

BESLUT OM LICENSJAKT OCH ANTAL FÄLLDA BJÖRNAR

Beslut om licensjakt 2023 fattades av länsstyrelserna i Dalarnas, Gävleborgs, Jämtlands, Norrbottens, Värmlands, Västerbottens och Västernorrlands län. Jakten varade från den 21 augusti till och med 13 oktober (ordinarie jakttid 21 augusti – 15 oktober, i delar av Norrbotten: 21 augusti – 30 september). Den sista björnen fälldes i Norrbottens län. Länsstyrelsernas beslut styrs av de nationella och regionala förvaltningsplanerna för björn. Totalt tilldelades för år 2023 en kvot på 649 björnar, varav 643 björnar fälldes och därutöver blev fem björnar påskjutna och avräknade från tilldelningen.

I Västerbottens län skedde en överskjutning med en björn. Avräknade tilldelade björnar per län ses i Tabell 1.

Tabell 1. Tilldelning och antal fällda/avräknade björnar. Fem avräknade* djur som påskjutits men inte hittades.

Län	Tilldelning	Antal fällda /avräknade*
Dalarna	85	85
Gävleborg	140	140****
Jämtland	185	185
Norrbotten	70	68
Värmland	3	3
Västerbotten	81	82
Västernorrland	85	85*
Totalt	649	648

Resultat fällda björnar

Av de 648 björnar (fem påskjutna och avräknade tilldelningen) som fälldes fick SVA in prover från 643 björnar. Av dessa björnar provtogs 83 björnar enligt den utökade provtagningsinstruktionen.

ÅLDER OCH VIKT

Vid besiktningen vägs om möjligt helkroppsvikt för den fällda björnen. Om kroppsvikten är upp till 50 kg uppskattas björnen som ung, är vikten över 70 kg uppskattas den som vuxen. Är vikten däremellan är den uppskattade ålderskategorin osäker. På så vis erhålls en överblick över ålderskategorierna direkt efter avslutad licensjakt. Mer exakta åldrar från en analys av snittade tandrotsprover blir klara först under nästkommande år.

Av de 648 fällda björnarna var det 537 björnar med en noterad helkroppsvikt. Det är endast helkroppsvikter som ingår i beräkningarna. Av dessa var 423 vuxna (79 %), 49 unga (9 %) och 65 osäkra (12 %).

Medelvikten för vuxna hanar var 123,4 kg och för vuxna honor 120,3 kg. För ungdjur var medelvikten 45,4.

Den största björnen som fälldes 2023 var en vuxen björnhane från Örnsköldsvik, Västernorrlands län med en helkroppsvikt på 268,5 kg (M531029). Minst i storlek var en ung björnhane från Härjedalen, Jämtlands län, med en helkroppsvikt på 24 kg (M531036).

KÖN OCH REPRODUKTION

Könsfördelningen var 352 honor (55 %) och 291 hanar (45%). Av bedömningsbara honor kategoriserades 79 % som vuxna, 9 % som unga, och övriga som osäkra. För hanarna var fördelningen snarlik; av bedömningsbara individer var 77 % kategoriserade som vuxna, 10 % som unga och övriga som osäkra.

Hos 13 av de vuxna honorna, där juver undersökts, sågs vid länsstyrelsens besiktning av spenarna en vit vätska hos sju individer och en svagt vit vätska hos sex individer. Detta tyder på att de varit digivande eller nyligen digivande tidigare under året.

Av de hanar som undersökes noterades 14 som *kryptorkid*. Två av dessa var åldersklassificerade som ungdjur (M530607, M530993) och två som osäkra (M530443, M530699). Dessa individer behöver dock inte vara kryptorkida utan bara för unga för att testiklarna ska ha hunnit vandra ner i pungen. Resterande 10 hanar var vuxna individer (M530234, M530236, M530291, M530300, M530357, M530376, M530429, M530490, M530815, M530990) med noteringar om saknad testikel eller testiklar vid provtagningen. En testikel kan ibland ligga gömd i underhuds fett i ljumsken och vara svår att lokalisera.

KONDITION OCH SKADOR

De flesta björnarna fällda inom licensjakten var vid besiktningen utan uppenbara sjukliga förändringar, men 11 björnar hade notering om äldre skador (ej skottskada) som dokumenterades av länsstyrelsens besiktningspersonal.

En gammal hona (M528508) från Gävleborgs län hade slitna och trasiga tänder (Figur 1.) och en annan hona (M530361) från Dalarnas län hade även hon dålig tandstatus, med bland annat en spräckt kindtand (Figur 2.). Ytterligare en vuxen björnhona (M530207) noterades ha en mindre skada på en framtand i underkäken.

Figur 1. Gammal björnhona (M530286) från Ljusdal med slitna och trasiga tänder. Foto: Hans Blomgren, Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

En björnhane (M530364) från Orsa, Dalarnas län, hade ett mindre område med avskavd päls på ett framben och en annan hane (M530815) från Gällivare, Norrbottens län, noterades vara halt av jägaren innan den fälldes.

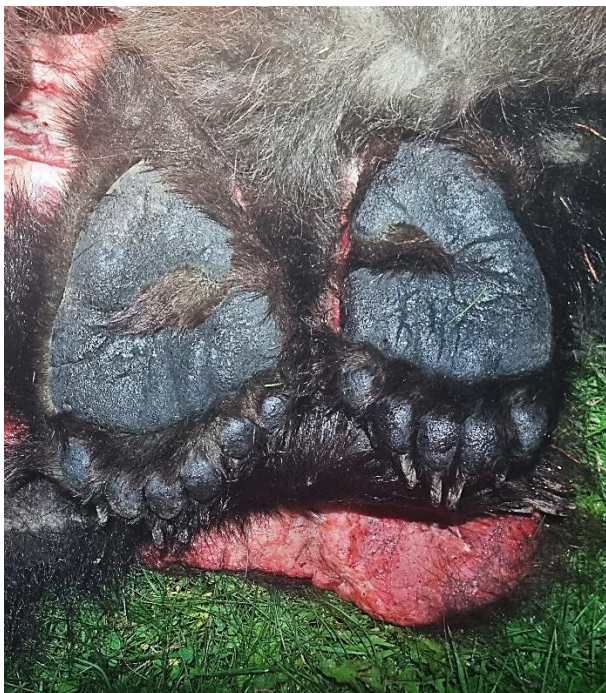
Figur 2. Vuxen björnhona (M530361) från Älvdalen med trasig kindtand. Foto: Erik Dahl Gunnarsson, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Vid besiktning av två vuxna björnar (M530824, M530954) från Västerbottens län påträffades skador på klor.

Fyra individer hade noteringar om någon form av skada i huvud-/halsområdet. En (M530542) av dessa var blind på ena ögat samt hade ärr på huvud och öra.

Medfödd missbildning

En vuxen hona (M530999) från Strömsund, Jämtlands län, hade sex tår på vänster baktass (Figur 3) men fem tår på övriga tassar. Denna form av missbildning har inte påvisats tidigare hos björn.

Figur 3. Vuxen björnhona (M530999) med sex tår på vänster baktass. Foto: Jonny Løkken

TARMPARASITER

Under licensjakten 2023 undersöktes 331 björntarmar för parasiter, varav 22 hade parasiter. Hälften av fallen var från Västerbottens län och hälften från Jämtlands län. Sju björnar från Västerbotten hade spolmask och fyra hade bandmask. Nio björnar från Jämtland hade spolmask och två björnar hade odefinierade parasiter i tarmen.

FORSKNINGSMÄRKTA BJÖRNAR

I år var 24 av de fällda björnarna tidigare märkta i forskningssyfte. Från Dalarna fälldes 15 märkta björnar. Det var nio vuxna honor (M530253, M530254, M530255, M530330, M530354, M530361, M530689, M530695, M530744), fyra vuxna hanar (M530364, M530376, M530400, M530959) och två noterade som osäker (M530332, M530433). I Gävleborgs län fälldes åtta märkta björnar. Det var sex vuxna honor (M530266, M530274, M530428, M530516, M530533, M530549), en vuxen hane (M530539) och en hona noterad som osäker (M530404). I Jämtlands län fälldes en märkt vuxen björnhona (M530326).

DIET OCH MAGSÄCKSINNEHÅLL

Länsstyrelsernas besiktningspersonal utför inom ramen för sitt uppdrag kontroll av maginnehåll på vissa björnar.

Hos 426 björnar redovisades maginnehållet. I majoriteten rörde det sig om naturlig föda, såsom bär, kött eller insekter. I 64 fall noterades helt eller delvis förädlad föda, bland annat slaktavfall och bröd.

Figur 4. Maginnehåll från vuxen björnhane (M530681) som har ätit havre från åtel. Foto: Anton Larsson, Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Innehåll i magsäck på björn

Licensjakt björn 2023

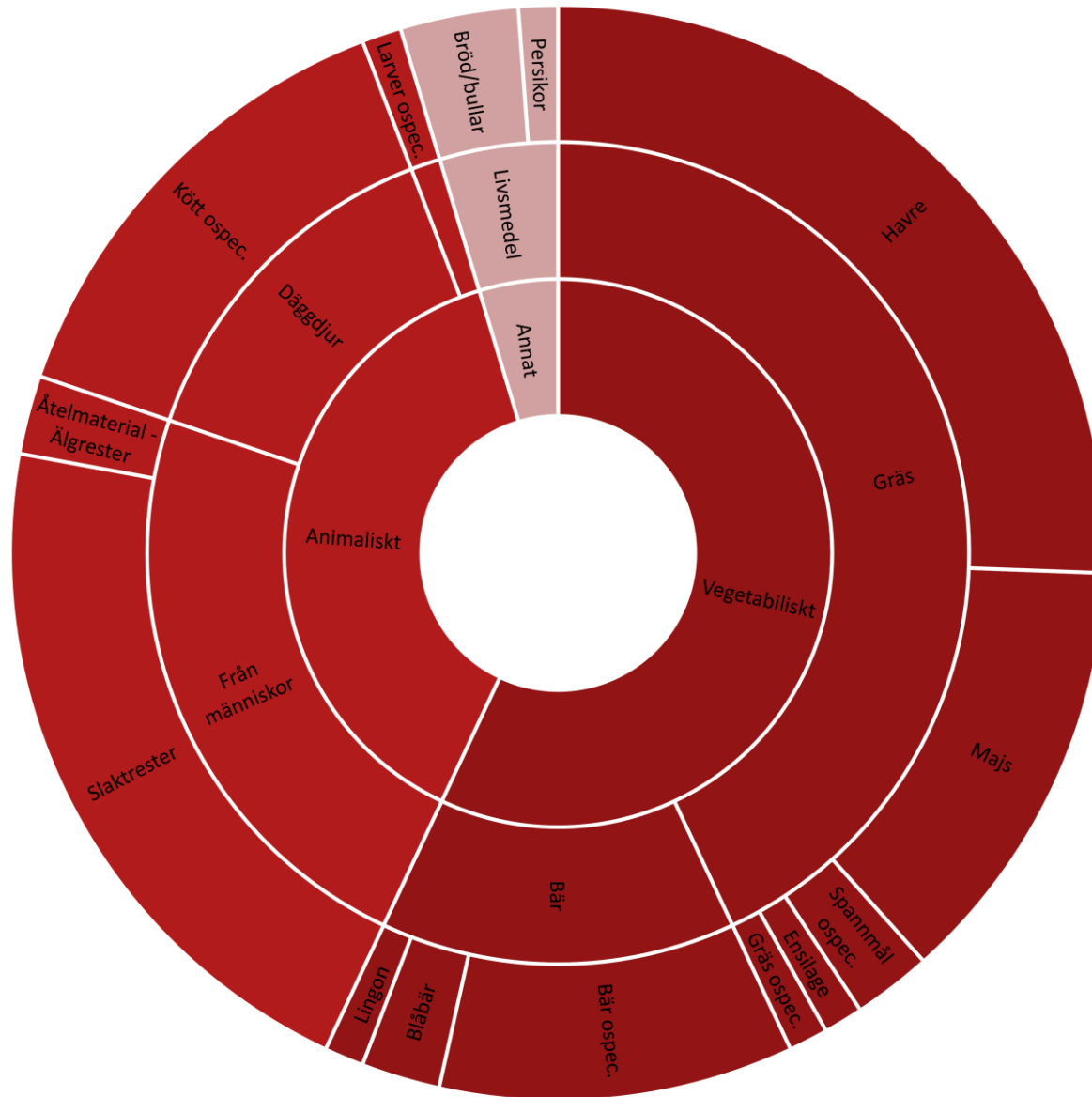
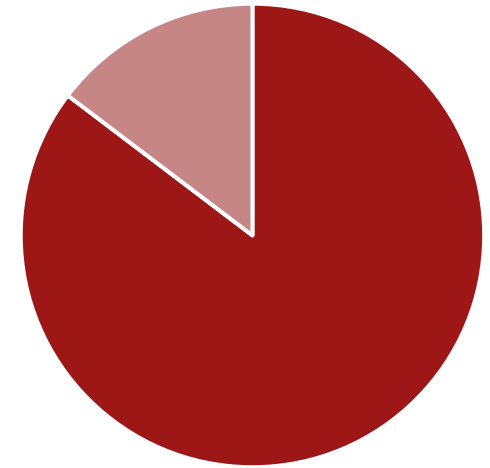

Diagram 1.
Fördelning av olika specifika innehåll i magsäckar som noterats av länsstyrelsens besiktningspersoner. Antal noteringar: 86

■ Naturlig föda
■ Av människan producerat/tillhandahållits

Diagram 2. Fördelningen mellan naturlig föda (ex. blåbär, lingon, larver och kött) och föda som producerats och/eller lagts ut i naturen av människan (ex. spannmål, bröd och ätelsmaterial). Antal noteringar: 436

FAKTARUTA

VAD HÄNDER MED SKJUTNA BJÖRNAR?

Direkt efter att en björn är skjuten eller påskjuten anmäls det av jaktledaren till berörd länsstyrelse som då reglerar hur många björnar som finns kvar i tilldelning. Blir en björn påskjuten men inte kvar på skottplatsen är jaktledaren skyldig att se till att ett eftersöks genomförs. Hittas inte björnen men misstanke kvarstår att björnen har eller kan ha träffats avräknas djuret från tilldelningen.

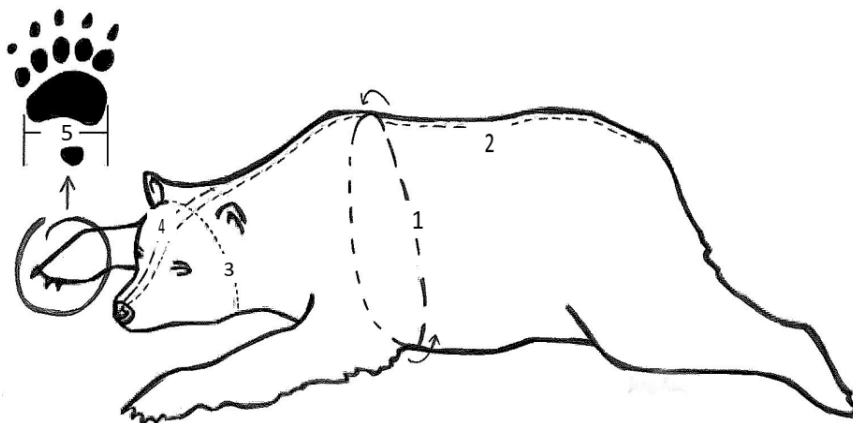
Jakträttsinnehavaren har möjlighet att tillvarata skinn, kranium och kött. Skinnen märks vid besiktningen av besiktningspersonen så att ursprunget av skinnen är spårbart. Kraniet ska märkas med ett ID-chip av ägaren efter beredningen. Om köttet ska säljas krävs ett CITES-dokument från Jordbruksverket.

Länsstyrelsens besiktningsperson undersöker den fällda björnen och vid begäran även skottplatsen. Vid besiktning tas ett antal kroppsmått vilka anges i besiktningsblanketten (Figur 5). Björnen vägs och eventuella skador och/eller förändringar noteras. Björnen registreras i databasen Rovbase och får då ett ID-nummer (M-nummer). Blanketten sparas av länsstyrelsen och en kopia skickas till SVA.

Vid besiktningen tas ett antal prover som skickas till SVA. Inför licensjakten av björn 2023 reviderades provtagningsrutinerna ytterligare till följd av ett fortsatt högt antal tilldelade björnar, för att optimera tillgängliga resurser. Samtliga fällda björnar omfattas av en förvaltningsprovtagning och på var femte björnhona över 70 kg genomförs en utökad provtagning. För fällda björnar märkta inom Skandinaviska björnprojektet genomförs utökad provtagning på samtliga fällda djur.

Vid en förvaltningsprovtagning tar besiktningspersonen en tand, ett muskelprov samt en hudremsa som genetiskt referensprov. Referensprovet skickas med en separat försändelse. Vid en utökad provtagning så utförs allt detta men även ett antal andra vävnadsprover tas ut – såsom hår, livmoder och äggstockar. I övrigt noteras eventuell förekomst av hudparasiter samt tarmparasiter i besiktningsblanketten och eventuella fynd av hudparasiter skickas till SVA.

När proverna inkommit till SVA sparas en del av dem frysta i en biobank för framtida forskning medan andra - såsom DNA-prov och tänder - undersöks vidare i närtid. En tand från varje björn används för åldersanalys, vilket är viktiga data för förvaltningen. Genetisk analys utförs på Naturhistoriska riksmuseet från ett muskelprov för att fastställa släktskap och är en del i inventeringen av björn.

Figur 5. I besiktningsblanketten noteras sex olika kroppsmått. Bilden ovan kommer från lathunden som visar vilka mått och hur dessa skall tas vid björnbesiktning. Förutom måtten som är utritade mäts även hanens testiklar.